

KS. JERZY KOSTORZ
Opole, UO

KATECHEZA DOROSŁYCH W ŚWIETLE WYTYCZNYCH I SYNODU DIECEZJI OPOLSKIEJ

1. Uzasadnienie potrzeby katechezy dorosłych – 2. Adresaci katechezy dorosłych – 3. Istotne właściwości katechezy dorosłych – 4. Sposoby realizacji katechezy dorosłych – 5. Próba oceny

Katecheza dorosłych — rozumiana jako „systematyczne studium całego orędzia chrześcijańskiego”¹ oraz permanentne pogłębienie intelektualne nauki chrześcijańskiej, wychowanie w wierze i formacja liturgiczna osoby dorosłej² — należy do aktualnych i dyskutowanych problemów nie tylko w katechetyce, ale i w działalności duszpasterskiej Kościoła powszechnego i lokalnego. Debata dotyczy przede wszystkim strategii wspierania wiernych w rozwoju wiary i osiaganiu dojrzałości chrześcijańskiej oraz w formowaniu postaw społeczno-moralnych wyrastających z wiary³. Wiele uwagi poświęca się w nich także pogłębianiu eklezjalnej świadomości wiernych świeckich w poszczególnych parafiach celem wspierania ich w odkrywaniu własnego miejsca we wspólnocie Kościoła lokalnego. Nie brakuje przy tym licznych dywagacji na temat specyfiki katechezy dorosłych określanej między innymi poprzez odpowiedni dobór treści i eklezjalny charakter formacji osób w niej uczestniczących. Najbardziej znaczące wydają się jednak dyskusje prowadzone w poszczególnych diecezjach, zwłaszcza podczas trwania synodów. Są one ważne z uwagi na często słusznie głoszone przekonanie, że różnice mental-

¹ KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, Ogólna Instrukcja Katechetyczna *Directorium catechisticum generale*, Watykan 1971 (dalej: DCG), 96.

² JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*, Watykan 1979 (dalej: CT), 43; DCG 97; KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Watykan 1997 (dalej: DOK), 175; KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001 (dalej: PDK), 98–100.

³ DOK 175; MIĘDZYNARODOWA RADA DS. KATECHEZY, *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej. Niektóre linie i ukierunkowania*, Kraków 2001, s. 35–42. Więcej na ten temat: K. MISIASZEK, *Zagadnienia katechezy dorosłych według dokumentu „Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej”*, w: TENŻE (red.), *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, Warszawa 2002, s. 49–60.

ności i religijności wiernych zamieszkujących terytorium danej diecezji wymagają odpowiednio dobranych form i metod katechizacji dorosłych celem wspierania adresatów w osiąganiu dojrzałości ludzkiej i chrześcijańskiej. Jednym z podstawowych zadań synodów diecezjalnych jest dostosowanie do lokalnych warunków przepisów i norm Kościoła powszechnego oraz inicjowanie nowych przedsięwzięć o charakterze ogólnym⁴.

Niniejsze przedłożenie ma na celu ukazanie koncepcji katechezy dorosłych wypracowanej przez obradujący w latach 2002–2005 Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej, który był przede wszystkim synodem pastoralnym. Jako priorytetowy cel stawiał on zapoczątkowanie prawdziwej odnowy i pogłębienie życia religijnego we wspólnocie lokalnego Kościoła⁵. Innymi słowy, miał on na celu skryształizowanie wśród osób świeckich i duchownych wizji działalności pastoralnej Kościoła w duchu soborowym oraz ożywienie samej działalności duszpasterskiej stosownie do współczesnych potrzeb. Jak słusznie podkreślali synodaliści, chodziło tu przede wszystkim o wypracowanie modelu integralnie pojętego duszpasterstwa mistagogicznego, czyli „duszpasterstwa, które łączy w sobie trzy podstawowe elementy: katechezę, liturgię i życie codzienne”⁶, z uwzględnieniem specyfiki tożsamości lokalnej, głównie wielokulturowości i wielojęzyczności⁷. W związku z tym zasadnym wydaje się poszukiwanie odpowiedzi na następujące pytania: Po co katecheza dorosłych? Dla kogo taka forma katechezy? Jaka katecheza dorosłych? W jaki sposób realizować formację katechetyczną dorosłych w diecezji opolskiej?

Ponieważ wypracowana przez odpowiedzialnych za synod koncepcja nawiązuje do dokumentów Kościoła powszechnego, podjęte analizy będą dokonywane w obrębie szerszych perspektyw teorii katechetycznej, które są wyraźnie eksponowane w tekstach źródłowych i literaturze przedmiotu.

1. Uzasadnienie potrzeby katechezy dorosłych

Synodaliści, prowadząc pogłębioną analizę pastoralną aktualnej sytuacji duszpasterstwa Kościoła w diecezji opolskiej, w pierwszej kolejności zwracają uwagę na

⁴ Zob. J. DYDUCH, *Synod diecezjalny — narzędziem odnowy Kościoła partykularnego*, PK (1997), nr 3–4, s. 23–36; M. OLSZEWSKI, *Synod diecezjalny a program duszpasterski*, „Studia Teologiczne” (2000), t. XVIII, s. 123–136; *Regulamin prac pierwszego synodu diecezji opolskiej*, „Biuletyn Synodu Diecezji Opolskiej” (2002), nr 1, s. 11–12; H. SOBECZKO, *Cele synodu, jego struktura i sposób działania. Wykład wygłoszony w czasie uroczystej sesji plenarnej inaugurującej Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej*, „Biuletyn Synodu Diecezji Opolskiej” (2002), nr 1, s. 34–35.

⁵ A. NOSSOL, *Słowo wstępne*, w: *W drodze do Emaus. Dokumenty robocze Komisji Synodalnych*, Opole 2003, s. 1.

⁶ SOBECZKO, *art. cyt.*, s. 35.

⁷ *Tamże*, s. 36; por. też A. NOSSOL, *Odezwa w sprawie modlitwy w intencji Pierwszego Synodu Diecezji Opolskiej i udziału w jego uroczystym otwarciu (19 III 2002 r.)*, „Biuletyn Synodu Diecezji Opolskiej” (2002), nr 1, s. 4–5.

zasadność katechezy dorosłych. Są świadomi zróżnicowanych motywów, potrzeb i wyzwań o charakterze społeczno-religijno-kulturowym. Mając je na uwadze, ojcowie synodu podają różne uzasadnienia dla katechezy dorosłych⁸.

Najczęściej wśród argumentów przemawiających za tą formą nauczania i wychowania w wierze osób dorosłych wymieniają potrzebę rozwoju i pogłębiania wiary, kształtowania dojrzałych postaw katolików, pogłębiania w nich eklezjalnej samoświadomości oraz odpowiedź na wyzwania ewangelizacyjne we współczesnym świecie⁹. Słusznie zauważają, iż powierzchowna znajomość podstawowych prawd wiary nabyta w ramach edukacji szkolnej wskazuje na nagłą potrzebę katechizacji dorosłych¹⁰. Dostrzegają także potrzebę prowadzenia przez osoby świeckie refleksji nad własnym powołaniem i posłannictwem w Kościele¹¹. Takie możliwości dają spotkania formacyjne w parafii, gdzie wierzący mogą podejmować namysł nad osobistą tożsamością chrześcijańską i rozwijać świadomość bycia Kościołem oraz dialogować z innymi celem poszukiwania odpowiedzi na nurtujące pytania.

Jako istotny argument, przemawiający za koniecznością realizacji katechezy dorosłych w parafiach diecezji opolskiej, synodaliści podają poznawanie i zacieśnianie więzi życia z Bogiem ściśle związane z rozwijaniem świadomości i odpowiedzialności eklezjalnej. Słusznie stwierdzają, że „świętość, wspólnota z Bogiem, nie jest czymś, co raz się osiąga i pozostaje na zawsze, [lecz jest] to nieustanny proces, aktualne zadanie. Życie przynosi (...) nowe sytuacje, człowiek boryka się przez cały czas ze sobą i swoimi słabościami. (...) To zaś wymaga formacji w różnorodnej postaci”¹², między innymi w formie systematycznej katechezy dorosłych.

Ojcowie synodu są świadomi, że zachodzące w Kościele po Soborze Watykańskim II przemiany, np. w zakresie podmiotowości osób świeckich w życiu wspólnoty parafialnej czy też inkulturacja wiary, wskazują na potrzebę systematycznej formacji dorosłych¹³. Znaczącą rolę przypisują też motywom płynącym z uwarunkowań społeczno-kulturowych. Jak wynika z ich stwierdzeń, współczesny człowiek dorosły poszukuje różnych, naturalnych form doskonalenia samego siebie i podnosi kwalifikacje zawodowe czy też rozwija różnorakie kompetencje¹⁴. Z tego też powodu potrzebuje także stałej formacji chrześcijańskiej, by jego rozwój był wszechstronny, a religijność zintegrowana z innymi sferami osobowości.

⁸ W tym miejscu należy zauważyć, że najwięcej uzasadnień pojawia się w tekstach wygłoszonych podczas inauguracji I Synodu Diecezji Opolskiej oraz dokumentach roboczych. Zwykle są one przedstawiane w szerszych kontekstach pastoralnych dotyczących zaangażowania świeckich we wspólnocie Kościoła partykularnego.

⁹ PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ (2002–2005), *Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii*, w: TENŻE, *Statuty i aneksy. Parafia u progu nowego tysiąclecia*, Opole 2005, s. 75, p. 186.

¹⁰ *Tamże*.

¹¹ TENŻE, *Powołanie i posłannictwo świeckich w Kościele. Dokument roboczy Komisji Synodalnej ds. Katolików świeckich*, „Biuletyn Synodu Diecezji Opolskiej” (2003), nr 3, s. 9.

¹² *Tamże*, s. 14.

¹³ *Tamże*.

¹⁴ TENŻE, *Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii*, s. 186.

Motywy katechezy dorosłych wynikają także z faktu, że katecheza rodziców wspomaga katechezę dzieci i młodzieży. Jest to jak najbardziej słuszny argument. Dla należytego wspomagania dzieci i młodzieży w rozwoju wiary dorośli potrzebują odpowiedniej formacji religijnej, dzięki której będą pogłębiać osobistą więź z Chrystusem i Jego Kościołem oraz rozwijać umiejętności wychowawcze¹⁵.

Niewątpliwie wszystkie wyżej wymienione uwagi synodalistów są zgodne z argumentacją podawaną w dokumentach katechetycznych Kościoła katolickiego¹⁶ i w opracowaniach współczesnych katechetyków¹⁷. Wskazują na zróżnicowaną motywację nie tylko o charakterze teologicznym, ale także psychologicznym, pedagogicznym i socjologicznym.

2. Adresaci katechezy dorosłych

W dokumentach synodalnych mocno akcentuje się prawo wszystkich ochrzczonych do katechezy jako formy nauczania i wychowania w wierze, sprzyjającej osiągnięciu pełni człowieczeństwa w Chrystusie i we wspólnocie Kościoła¹⁸. Tym samym zwraca się należną uwagę na osoby dorosłe. I chociaż synodaliści wprost nie definiują, kim jest adresat formacji chrześcijańskiej realizowanej już poza etapami systematycznej edukacji religijnej w szkole, to jednak ze wskazań zapisanych w statutach dotyczących nauczania i wychowania chrześcijańskiego w parafii oraz specyfiki duszpasterstwa parafialnego wynika, że dorosły postrzegany jest w całej prawdzie jego istnienia i działania. Analizując dokumenty synodalne daje się zauważyć, że autorzy są świadomi różnych, właściwych osobom dorosłym, potrzeb — często warunkowanych specyfiką życia i doświadczeniami egzystencjalnymi. Z pewną stanowczością domagają się, by człowieka katechizowanego nie traktować jako byt abstrakcyjny, ale jako osobę zaangażowaną w sprawy społeczne, polityczne i gospodarcze, a także w działania duszpasterskie w parafii¹⁹. Wyraźnie akcentują prawdę o transcendencji osoby dorosłej, czyli o jej otwarciu na Boga, przez co staje się ona uczestnikiem planu stworzenia i odkupienia. Mając na uwadze troskę o rozwój religijny człowieka dorosłego, ojcowie synodu pomijają psychologiczno-pe-

¹⁵ TENŻE, *Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie. Dokument roboczy Komisji Synodalnej ds. Nauki i Wychowania Chrześcijańskiego*, „Biuletyn Synodu Diecezji Opolskiej” (2003), nr 4, s. 4.

¹⁶ Por. CT 53, 56; DOK 171; KDWCh 6, 17, 20, 38.

¹⁷ Por. np. R. CHAŁUPNIAK, *Jaka katecheza dorosłych?*, w: MISIASZEK (red.), *dz. cyt.*, s. 88–92; S. ŁABENDOWICZ, *Katecheza dorosłych Kościoła posoborowego w świetle dokumentów i literatury katechetycznej*, Radom 2007, s. 33–160; A. POTOCKI, *Katecheza dorosłych w przemianie*, w: MISIASZEK (red.), *dz. cyt.*, s. 61–85.

¹⁸ PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ, *Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii*, w: TENŻE, *Statuty i aneksy*, s. 71–74, p. 177–184.

¹⁹ TENŻE, *Postannictwo świeckich w parafii i w rodzinie*, w: TENŻE, *Statuty i aneksy*, s. 112–113, p. 276–278; s. 128–129, p. 321–322.

dagogiczną charakterystykę dorosłego — jako adresata i odbiorcy systematycznej czy też okazjonalnej katechezy. Nie podają też definicji dorosłego, co z pewnością odgrywa ważną rolę w kategoryzacji adresatów. Z uwagi na ten brak, w praktyce mogą pojawić się trudności z właściwym zrozumieniem sposobu myślenia i działania osób dorosłych, a przez to dzieło ewangelizacji i katechezy może być pozbawione wymiaru bardziej dostosowanego do mentalności adresatów katechezy.

Niemniej jednak synodaliści wyraźnie doceniają rolę uwarunkowań etnicznych, kulturowych, zawodowych, społecznych czy religijnych w określaniu osób dorosłych, do których skierowana jest katecheza. Stwierdzają, że zwyczajne duszpasterstwo powinno obejmować obok form sakramentalno-liturgicznych także katechetyczne²⁰. Słusznie w statutach synodu jako adresatów katechezy dorosłych wymienia się ludzi wszystkich stanów, grup społecznych, zawodów i w różnym wieku²¹. Takie stwierdzenie mimo ogólności koresponduje z wytycznymi zapisanymi w dokumentach katechetycznych²². Synodaliści w wielu miejscach doprecyzowują ogólne stwierdzenia, wskazując na różne grupy. Wśród nich najczęściej wymieniają słabych w wierze i obojętnych religijnie, seniorów, bezrobotnych, duchowo zaniedbanych, chorych, uzależnionych, dotkniętych doświadczeniami losu. Zwracają też uwagę na mniejszość niemiecką, ukraińską i romską zamieszkującą na terytorium diecezji opolskiej²³. Owa wielokulturowość wymaga — jak trafnie zauważają — uwzględnienia w duszpasterstwie katechetycznym bogactwa etniczno-narodowego wiernych²⁴.

Obok wyżej wymienionych adresatów katechezy dorosłych wielokrotnie w dokumentach synodalnych można dostrzec także inne klasyfikacje. Zwykle proponowane są one w kontekstach szeroko rozumianego duszpasterstwa parafialnego, ściśle powiązanego z formacją liturgiczną i sakramentalną. Ze względu na katechetyczny charakter specjalistycznego duszpasterstwa takie rozróżnianie wydaje się jak najbardziej uzasadnione. Koresponduje ono z zapisami dokumentów katechetycznych, które nie wykluczają ani nie lekceważą różnych form duszpasterstwa w parafii, lecz przypisują im także charakter katechetyczny²⁵. Wskazują oni przede wszystkim na młodzież akademicką, chorych i niepełnosprawnych, inteligencję, kobiety i mężczyzn, rodziców, narzeczonych, ludzi sportu, nauczycieli akademickich, nauczycieli i wychowawców, policję, rodziny, rolników, rzemieślników, służbę zdrowia, pracowników straży pożarnej i środków społecznego przekazu, osoby związane ze

²⁰ TENŻE, *Parafia miejscem urzeczywistniania się Kościoła*, w: TENŻE, *Statuty i aneksy*, s. 17, p. 8.

²¹ *Tamże*.

²² Por. np. KDWC h 31.

²³ PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ, *Parafia miejscem urzeczywistniania się Kościoła*, w: TENŻE, *Statuty i aneksy*, s. 18–19, p. 10, 12.

²⁴ *Tamże*.

²⁵ Por. np. CT 44; DCG 96; DOK 172, 174, 176; KDWC h 29.

środowiskami twórczymi, pracowników więziennictwa i samych więźniów²⁶. Ponadto słusznie autorzy synodaliów zachęcają do organizowania różnych grup uwzględniających specjalności zawodowe i sytuację życiową adresatów katechezy²⁷. Do tej ostatniej grupy zaliczają między innymi osoby rozwiedzione i żyjące w związkach niesakramentalnych oraz małżonków żyjących samotnie²⁸. Wspominają także o małżeństwach konfesyjnie zróżnicowanych, które należy objąć szczególną troską duszpasterską, by potrafili sami wzrastać w wierze i wychowywać potomstwo w duchu Ewangelii²⁹.

Biorąc pod uwagę wszystkich wyżej wymienionych adresatów katechezy, można z całą pewnością stwierdzić, że w dokumentach synodu opolskiego nie pominięto żadnej grupy dorosłych. Przeciwnie — uwzględniono zróżnicowane społeczności oraz przeżywane przez nich doświadczenia i przejawiane potrzeby. W ten sposób zrealizowano wskazania autorów dokumentów katechetycznych³⁰ i współczesnych katechetyków³¹. Można zatem stwierdzić, że ukazany przez synodalistów dorosły odbiorca katechezy koresponduje z aktualną wizją katechetyczną. Prezentowany model katechezy dorosłych, choć wypracowany na gruncie dogłębnego studium dokumentów Kościoła powszechnego, zawiera wiele stwierdzeń, które zostały dostosowane do specyfiki Kościoła partykularnego i mentalności wiernych zamieszkujących diecezję opolską.

3. Istotne właściwości katechezy dorosłych

W kontekście różnych form katechezy parafialnej związanej z duszpasterską posługą nauczania i wychowania w wierze wszystkich ochrzczonych odpowiedzialni za synod próbują wypracować model współczesnej katechezy dorosłych realizowanej w diecezji opolskiej³². Wprost nie określają jednak natury chrześci

²⁶ PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ, *Parafia miejscem urzeczywistniania się Kościoła*, s. 17, p. 9; TENŻE, *Postannictwo świeckich w parafii i w rodzinie*, w: TENŻE, *Statuty i aneksy*, s. 123, p. 306.

²⁷ TENŻE, *Parafia miejscem urzeczywistniania się Kościoła*, s. 17, p. 9.

²⁸ TENŻE, *Postannictwo świeckich w parafii i w rodzinie*, w: TENŻE, *Statuty i aneksy*, s. 122, p. 305.

²⁹ *Tamże*, s. 118, p. 293.

³⁰ Por. CT 43–44; DCG 20, 92–97; DOK 172; KDWC 55.

³¹ Por. np. K. MISIASZEK, *Zagadnienia katechezy dorosłych*, s. 50–54; TENŻE, *Katecheza dorosłych w dokumentach Kościoła*, „Horyzonty Wychowania” 12 (2001), nr 2, s. 31–47; T. NOSEK, *Duszpasterskie aspekty katechezy dorosłych w świetle „Dyrektorium ogólnego o katechizacji”*, Kat 50 (2006), nr 1, s. 14–18; POTOCKI, *art. cyt.*, s. 72–73.

³² Warto dodać, iż „prace synodalne — jak stwierdził ks. abp A. Nossol — koncentrowały się wokół parafii, jej problemów, potrzeb i możliwości duszpasterskich”. Starano się zachęcić duszpasterzy, aby „z całą gorliwością rozwijali zwyczajne duszpasterstwo parafialne, obejmujące życie sakramentalno-liturgiczne, katechetyczne, a także troskę pasterską o ludzi wszystkich stanów, grup społecznych, zawodów i wieku. Duszpasterze szczególnie powinni pamiętać o chorych, bezrobotnych, duchowo zaniedba-

jańskiej formacji dorosłych, jedynie wskazują na podstawowy cel katechezy dorosłych, którym jest pogłębienie wiedzy religijnej i bardziej aktywne zaangażowanie wiernych w życie Kościoła³³. Odnosząc ten cel do wcześniejszych wytycznych katechetycznych zapisanych w statutach synodu opolskiego, można stwierdzić, że podobnie jak w innych formach katechezy, tak i w kontekstach formacji dorosłych istotną rolę przypisuje się wychowaniu w wierze i wprowadzaniu w pełnię życia chrześcijańskiego³⁴. Centralną kwestią katechezy dorosłych jest nieustanne wnikanie w treść Chrystusowej nauki, jej całościowe wyjaśnianie i przekazywanie w procesie systematycznej formacji we wspólnocie Kościoła. Dzięki takim działaniom dorośli mają dostęp do właściwie wyjaśnianej nauki chrześcijańskiej i pogłębiania własnej wiary. Są też wezwani do udzielania wolnej odpowiedzi na wezwanie Boże, a więc do przechodzenia od płaszczyzny „wiedzieć” do „być” i „działać”. Wszystko to zaś ma przyczyniać się do tego, aby człowiek dorosły stawał się „nowym człowiekiem”, dążył do świętości i „miary wielkości Chrystusowej”³⁵.

Słusznie ojcowie synodu zauważają, że

przestrzenią najbardziej sprzyjającą nauczaniu i wychowaniu do pełni człowieczeństwa w Chrystusie jest wspólnota Kościoła: najpierw „Kościoła domowego”, a następnie Kościoła parafialnego, w którego życiu Kościół Chrystusowy znajduje „swoją najbardziej bezpośredni i widzialny wyraz” (*Christifideles laici* 26)³⁶.

To właśnie wspólnota parafialna

dysponuje (...) wielorakimi środkami, z których (...) [dorośli] mogą korzystać, by pomagać dzieciom w całościowym i harmonijnym rozwoju ich człowieczeństwa³⁷.

Wydaje się zatem, że autorzy dokumentów synodalnych katechezę dorosłych ściśle wiążą z nauczaniem i wychowaniem dzieci i młodzieży. Postrzegają ją jako jeden z elementów skutecznej formacji religijnej młodego pokolenia.

Katecheza dorosłych wiąże się także, jak już wcześniej zostało zauważone, z katechezą sakramentalną, która obejmuje katechizację rodziców dzieci przed chrztem i rodziców chrestnych, katechezą związaną z przygotowaniem dorosłych do sakramentu bierzmowania, katechezą przedmażeńską oraz katechezą dorosłych, powiązaną ze sprawowaniem liturgii i sakramentów³⁸. Ważne znaczenie

nych, uzależnionych, dotkniętych doświadczeniami losu, słabych w wierze i obojętnych religijnie”; zob. A. NOSSOL, *Słowo wstępne*, w: PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ, *Statuty i aneksy*, s. 5–6; PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ, *Parafia miejscem urzeczywistniania się Kościoła i wypełniania jego misji*, s. 17, p. 8.

³³ TENŻE, *Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii*, s. 75, p. 186.

³⁴ *Tamże*, s. 71, p. 177–179.

³⁵ *Tamże*, s. 71, p. 178; por. DWCH 2.

³⁶ PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ, *Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii*, s. 72, p. 179.

³⁷ *Tamże*.

³⁸ *Tamże*, s. 75, p. 186; PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ, *Postannictwo świeckich w parafii i w rodzinie*, s. 118–119, p. 295.

przypisują nauczaniu skierowanemu do dorosłych w ramach homilii liturgicznych i kazań. Takie stwierdzenia wykraczają znacznie poza naturę katechezy dorosłych określoną w dokumentach katechetycznych, a zwłaszcza w ogólnej instrukcji katechetycznej *Directorium catechisticum generale*³⁹. Czytamy tam, że katecheza dorosłych ma być „systematycznym studium całego orędzia chrześcijańskiego i nie może być sprowadzona do zwykłej serii konferencji czy prelekcji”⁴⁰.

Godnym podkreślenia jest także fakt, że katechezę dorosłych umieszcza się obok innych rodzajów systematycznego nauczania i wychowania w wierze⁴¹. Nie przeciwstawia się jej katechezie dzieci i młodzieży, lecz traktuje jako istotny element integralnej katechezy. Świadczą o tym liczne akcenty dotyczące znaczenia permanentnej formacji chrześcijańskiej rodziców w edukacji religijnej ich potomstwa. Jest to jak najbardziej uzasadnione podejście i koresponduje z zaleceniami autorów posoborowych dokumentów katechetycznych.

Analizując statuty synodu opolskiego, daje się też zauważyć dowartościowanie eklezyjalnego i humanistycznego charakteru katechezy dorosłych⁴². Autorzy dokumentów synodalnych podkreślają rolę spotkań katechetycznych dla dorosłych w kształtowaniu świadomości eklezyjalnej, wprowadzaniu w misterium chrześcijańskiego życia i w motywowaniu do bardziej aktywnego zaangażowania w życie wspólnoty parafialnej⁴³. Dostrzegają też potrzebę dostosowania formacji chrześcijańskiej dorosłych do ich poziomu rozwoju oraz do aktualnej sytuacji życiowej. W tym kontekście postulują wychodzenie naprzeciw parafianom z szeroką ofertą spotkań, które mogłyby posłużyć zarówno pogłębieniu wiedzy religijnej, jak też rozwijaniu umiejętności niezbędnych w wychowaniu potomstwa oraz w okazywaniu miłości i w budowaniu postawy odpowiedzialności w rodzinie⁴⁴. Wskazują też na potrzebę ukazywania tajemnicy Boga i chrześcijańskiego powołania w odniesieniu do człowieka, a zwłaszcza w kontekście jego sytuacji życiowej. Licząc się z realiami, mają świadomość elitarnego charakteru systematycznej katechezy do-

³⁹ Por. DCG 96.

⁴⁰ *Tamże*. Warto dodać, że polscy katechetycy, przyjmując wskazania autorów dokumentów Kościoła, opowiadają się za takim rozumieniem katechezy dorosłych, które akcentuje systematyczność procesu przepowiadania wiary w imieniu i na zlecenie Kościoła. Mówić o przepowiadaniu dalecy są jednak od utożsamiania go z tą jego liturgiczną formą, jaką jest głoszenie słowa Bożego podczas homilii; zob. np. CHAŁUPNIAK, *art. cyt.*, s. 93–96; D. KURZYŁO, *Koncepcja katechezy dorosłych we współczesnych dokumentach Kościoła*, Kraków 2003, s. 111nn; K. MISIASZEK, *Katecheza dorosłych*, w: J. STALA (red.), *Katechetyka szczegółowa*, Tarnów 2003, s. 229–231; R. MURAWSKI, *Kierunki i formy pracy katechetycznej z dorosłymi*, SSHT 13 (1980), s. 66.

⁴¹ PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ, *Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii*, s. 71–76, p. 177–189.

⁴² *Tamże*, s. 75, p. 186; PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ, *Posłannictwo świeckich w parafii i w rodzinie*, s. 118–121, p. 294–304.

⁴³ *Tamże*.

⁴⁴ *Tamże*.

rosłych⁴⁵. Stąd też wskazują na potrzebę organizowania małych grup i doceniania wszystkich wspólnot, ruchów, stowarzyszeń, które nawet jeśli z założenia mają charakter duszpasterski, to zwracają uwagę na systematyczne przepowiadanie słowa Bożego i wspieranie w rozwoju autentycznej wiary wśród dorosłych⁴⁶. Wydaje się, że takie wskazania autorów dokumentów synodalnych przyjęte zostały zasadniczo za dokumentami katechetycznymi. Niemniej jednak synodaliści mają świadomość, że katecheza dorosłych ma być dla wiernych diecezji opolskiej jedną z podstawowych form nauczania i wychowania w wierze. Słusznie zatem usilnie polecają prowadzenie katechezy dorosłych w każdej parafii i większe zaangażowanie księży w tę formę posługi duszpasterskiej.

4. Sposoby realizacji katechezy dorosłych

Synod opolski, określając zróżnicowane działania katechetyczne wśród dorosłych, wiele uwagi poświęca kwestiom związanym z praktyką duszpasterską w parafii. Słusznie przypomina, iż przygotowanie dzieci i młodzieży do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej „wydaje się być szczególną okazją do spotkań katechetycznych z rodzicami (...) [i do] nawiązania kontaktu”⁴⁷ oraz do katechezy mistagogicznej związanej z pogłębieniem ich życia eucharystycznego⁴⁸. Wyraża przekonanie, iż „wiele (...) zależy od form tych spotkań oraz treści”⁴⁹, a w praktyce jest tu „zbyt wiele (...) spraw formalnych, drugorzędnych (cała zewnętrzna oprawa), ale również pouczenia zamiast dialogu”⁵⁰. Słuszne wydaje się stwierdzenie, iż spotkania dla rodziców uczniów przygotowujących się do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej należy realizować w formie dialogu i w atmosferze życzliwości. Tylko wtedy staną się one pierwszą okazją „(...) zachęcającą [rodziców] do szukania właśnie w parafii wsparcia w trudnych chwilach, także tych związanych z wychowaniem dzieci”⁵¹.

W innym miejscu autorzy synodaliów zwracają uwagę na potrzebę wykorzystania homilii liturgicznych i kazań oraz rekolekcyjnych nauk stanowych dla mężczyzn i kobiet czy też dla małżonków jako jednej z form katechetycznych⁵². Wiążą je z celebracją Eucharystii oraz pozostałych sakramentów i zalecają potraktować

⁴⁵ PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ, *Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii*, s. 75, p. 186.

⁴⁶ *Tamże*.

⁴⁷ *Tamże*, s. 73, p. 181.

⁴⁸ PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ, *Postannictwo świeckich w parafii*, s. 120–121, p. 300.

⁴⁹ TENŻE, *Nauczanie i wychowanie chrześcijańskie w parafii*, s. 73, p. 185.

⁵⁰ *Tamże*.

⁵¹ *Tamże*.

⁵² *Tamże*, s. 73–74, p. 182.

jako zasadnicze zadanie duszpasterskie w parafii, wymagające reformy⁵³ To właśnie homilie i kazania, chociaż bezpośrednio nie wiążą się z systematyczną katechezą dorosłych, mogą przyczynić się do rozbudzenia w nich potrzeby pogłębiania wiary poprzez zaangażowanie w inne, pozaliturgiczne formy życia Kościoła. Stąd też uzasadnione wydają się propozycje związane z wykorzystaniem tych form przepowiadania Słowa Bożego w permanentnej formacji dorosłych.

Nawiązując do tradycyjnych, tzw. okolicznościowych form katechezy dorosłych, ojcowie synodu przypominają, iż spotkania organizowane dla narzeczonych mają posiadać katechetyczny charakter. Stąd też w ramach katechezy dorosłych szczególną uwagę należy zwrócić na jakość spotkań bezpośrednio przygotowujących narzeczonych do sakramentu małżeństwa⁵⁴ Tego rodzaju katechizacja przedślubna powinna dokonywać się podczas cotygodniowych spotkań rozpisanych na trzy miesiące poprzedzające zawarcie małżeństwa. Jest to przygotowanie bezpośrednie, które należy organizować np. w dekanalnym punkcie katechezy przedślubnej. Ma ono obejmować spotkania z duszpasterzami i spotkania z doradcą rodzinnym⁵⁵.

W kontekście różnych form katechezy dorosłych, dostosowanych do adresatów, ich wieku i sytuacji życiowej (np. wykonywanego zawodu, stanu)⁵⁶, proponuje się organizowanie wykładów religijnych, kręgów biblijnych czy liturgicznych, spotkań różnych grup kobiet, mężczyzn, seniorów, kół misyjnych i charytatywnych⁵⁷. Jednocześnie zaleca się podejmowanie innych inicjatyw duszpasterskich, które mogłyby służyć pogłębieniu wiedzy religijnej wśród dorosłych. Zalicza się do nich między innymi nauki stanowe dla małżonków głoszone podczas rekolekcji⁵⁸, kontakt z doradcami życia rodzinnego i poradnią rodzinną, systematyczne spotkania dla młodych małżeństw oraz udział w grupach formacyjnych organizowanych przez istniejące katolickie ruchy i stowarzyszenia rodzinne, których formacja opiera się o „duchowość małżeńską”⁵⁹ Ważną rolę odgrywają także rekolekcje zamknięte typu oazowego, „spotkania małżeńskie”, dni skupienia, warsztaty, pielgrzymki oraz adwentowe i wielkopostne rekolekcje parafialne jako znaczące formy katechezy dorosłych⁶⁰. Odpowiedzialni za dzieło synodu przypominają również o kręgach biblijnych i nabożeństwach słowa Bożego, które to formy mają charakter katechetyczny i jako takie zasługują na dowartościowanie w permanent-

⁵³ *Tamże*, s. 73, p. 181.

⁵⁴ TENŻE, *Postannictwo świeckich w parafii i w rodzinie*, s. 114–115, p. 283.

⁵⁵ *Tamże*.

⁵⁶ TENŻE, *Postannictwo świeckich w parafii*, s. 115, p. 186.

⁵⁷ *Tamże*.

⁵⁸ *Tamże*.

⁵⁹ *Tamże*, s. 118–119, p. 295–296.

⁶⁰ *Tamże*.

nej formacji dorosłych⁶¹. Słusznie w tym kontekście zwracają uwagę na potrzebę przekazu wiedzy o „wierzących inaczej, ale nie w Innego” oraz kształtowania wśród dorosłych ekumenicznej kultury i postawy tolerancji⁶². Potrzeba ta wynika przede wszystkim ze specyfiki wyznaniowej i wielokulturowości Opolszczyzny. Tym samym nie można jej pominąć w permanentnej formacji dorosłych.

Szczególnością w realizacji katechezy dorosłych przypisuje się Akcji Katolickiej⁶³. W dokumentach synodalnych pamięta się także o osobach starszych, samotnych, chorych, popierając powołanie do życia w parafiach „klubów trzeciego wieku” i podobnych wspólnot. Autorzy słusznie sądzą, iż „oprócz pomocy materialnej i duchowej, jaka należy się ludziom przeżywającym jesień życia, należy ukazywać im sens obecności we wspólnocie Kościoła. Często osoby starsze wnoszą w życie wspólnoty parafialnej nieoceniony potencjał duchowego dobra”⁶⁴.

Do sposobów realizacji katechezy dorosłych synodaliści zaliczają ponadto środki komunikowania społecznego, a szczególnie media katolickie⁶⁵. Zdaniem autorów statutów synodalnych prasa, w tym także parafialna, katolickie wydawnictwa, Internet, rozgłośnie radiowe i stacje telewizyjne sprzyjają przekazowi orędzia ewangelicznego, ukazywaniu istotnych problemów życia ludzkiego, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki religijnej, wartości chrześcijańskich i duchowości. Jednocześnie w tych mediach można podejmować aktualne kwestie społeczne i kulturowe oraz odwoływać się do bogactwa tradycji w diecezji opolskiej⁶⁶. Zdaniem ojców synodu media katolickie są też doskonałym miejscem do włączenia się świeckich w redagowanie artykułów oraz tworzenie audycji i programów. Media publiczne i komercyjne mogą również służyć przekazywaniu informacji o życiu i działalności wspólnoty ekumenicznej oraz o konkretnych problemach społeczności parafialnych i kulturze chrześcijańskiej⁶⁷. W ten sposób środki społecznego komunikowania stają się narzędziem w procesie formacji dorosłych. Takie podejście jest jak najbardziej uzasadnione i zgodne z wytycznymi zapisanymi w dokumentach katechetycznych. Czytamy tam:

Narzędziem katechezy dorosłych, tyle skutecznym, ile delikatnym, są środki komunikowania społecznego. Dzisiaj naczelnym miejscem wśród nich zajmują prasa, radio i telewizja, ale także film, wideo i komiksy oraz inne mini media. Trzeba usilnie popierać kompetentne uczestnictwo świeckich katolików w agencjach informacyjnych, szcze-

⁶¹ *Tamże*.

⁶² PIERWSZY SYNOD DIECEZJI OPOLSKIEJ (2002–2005), *Ekumeniczny wymiar życia parafialnego*, w: TENŻE, *Statuty i aneksy*, s. 151, p. 365.

⁶³ TENŻE, *Postannictwo świeckich w parafii*, s. 113, p. 278.

⁶⁴ TENŻE, *Postannictwo świeckich w parafii i w rodzinie*, s. 127, p. 317.

⁶⁵ TENŻE, *Parafia miejscem urzeczywistniania się Kościoła i wypełniania jego misji*, s. 22, p. 19.

⁶⁶ TENŻE, *W trosce o chrześcijańskiego ducha kultury*, w: TENŻE, *Statuty i aneksy*, s. 142–143, p. 349–351.

⁶⁷ *Tamże*, s. 143–144, p. 350, 352.

gólnie tych, które są prowadzone przez wspólnotę kościelną, programując i wykonując w nich środki i pomoce wysokiej jakości⁶⁸.

Jak łatwo zauważyć, proponowane w statutach synodu opolskiego sposoby realizacji katechezy dorosłych nawiązują do praktykowanych dotychczas we wspólnotach parafialnych, a zalecanych w dokumentach katechetycznych. Stąd też synodaliści nie opisują ich szczegółowo. Stwierdzają jedynie, że tego rodzaju formy systematycznej katechezy dorosłych w praktyce mogą przyczynić się do wspierania ich w rozwoju i pogłębianiu wiary. Zawsze jednak powinny być koordynowane w parafii przez proboszcza, stosownie do aktualnych potrzeb duszpasterskich.

5. Próba oceny

Wypracowana przez synod opolski wizja katechezy dorosłych jest zgodna z wytycznymi zapisanymi w posoborowych dokumentach Kościoła. Autorzy synodaliów akcentują te kwestie, które uznają za istotne dla wspólnoty eklezjalnej w diecezji opolskiej. Starają się ogólne wytyczne, zapisane w posoborowych dokumentach, dostosować do specyfiki Kościoła partykularnego. Stąd też słusznie nie przeciwstawiają katechezy dorosłych katechezie dzieci i młodzieży, lecz traktują ją jako istotny element integralnego nauczania i wychowania w wierze.

Podejmując różne kwestie formacji dorosłych, wiele uwagi poświęcają rodzicom, którzy wymagają wsparcia w wychowaniu w wierze swoich dzieci. Zwykle koncentrują się wokół spotkań katechetycznych z rodzicami dzieci przygotowujących się do I Komunii Świętej lub kandydatów do sakramentu bierzmowania. Obok tego słusznie wymieniają inne formy katechizacji dorosłych, bezpośrednio powiązane z aktualną sytuacją życiową adresatów.

Znaczące i wartościowe jest szerokie podejście do problematyki katechizacji dorosłych oraz powiązanie jej z całą działalnością duszpasterską. Świadczy to o zrozumieniu potrzeby permanentnej i systematycznej formacji dorosłych oraz zwrócenie uwagi na różne grupy adresatów, w tym także na osoby starsze, samotne i chore. Te i inne kwestie zostały trafnie uzupełnione o wskazania dotyczące dowartościowania zróżnicowanych form katechezy. Słusznie autorzy synodaliów postrzegają ich wzajemne uzupełnianie się.

Niewątpliwą zaletą wskazań synodalnych jest wyakcentowanie eklezjalnego i egzystencjalnego wymiaru katechezy dorosłych. Zorientowanie na doświadczenia egzystencjalne pozwala podejmować szerokie spektrum zagadnień, które są znaczące dla adresatów. Mocne powiązanie formacji dorosłych z życiem Kościoła lokalnego i przekaz treści doktrynalnych oraz ukierunkowanie na wspieranie w rozwoju

⁶⁸ KDWCh 65.

życia sakramentalnego warunkuje kształtowanie postaw eklezjalnych. Sprzyja też realizacji zasady wierności Bogu.

Znacząca i godna uwagi jest otwartość na środki społecznego komunikowania oraz nowe formy pracy duszpasterskiej w parafii. Dostrzega się też wyraźne z troskanie autorów statutów synodalnych o korelację działań podejmowanych w parafii z życiem osobistym i społecznym dorosłych. Tu też daje się zauważyć słuszne otwarcie synodalistów na osoby świeckie i dowartościowanie ich roli we wspólnocie Kościoła. Pisząc o laikacie, dostrzega się w nim nie tylko odbiorców katechezy, ale także aktywnych uczestników, a niekiedy nawet twórców, czego przykładem są postulaty dotyczące zaangażowania w redagowanie mediów i dowartościowania formacyjnej roli Akcji Katolickiej.

Poza omawianymi problemami należałoby zwrócić uwagę na samą naturę, cele i zadania katechezy dorosłych w diecezji opolskiej. W synodalnym ujęciu katechezy, obok zalet, dają się zauważyć pewne braki. Należałoby najpierw więcej uwagi poświęcić samej naturze, celom i zadaniom katechezy dorosłych w diecezji opolskiej. Chodzi tu zwłaszcza o wypracowanie modelu stosownie do specyfiki Kościoła partykularnego.

Pisząc o ciągłości i systematyczności katechezy, za mało uwagi poświęca się znaczącym różnicom między formacją dzieci, młodzieży i dorosłych. Analizując dokumenty można dostrzec te różnice, jednak dla teoretycznego uporządkowania kwestii katechetycznych warto byłoby opisać tę odrębność np. w zakresie cech osobowości adresatów, które poniekąd wymuszają poszukiwanie stosownych dla nich form nauczania i wychowania w wierze.

Brakuje także opisu konkretnych sposobów realizacji formacji chrześcijańskiej we wspólnotach parafialnych. W statutach synodu opolskiego wskazano jedynie na formy pracy duszpasterskiej z dorosłymi, pomijając metodykę katechizacji dorosłych np. we wspólnotach czy ruchach eklezjalnych.

Należało też wskazać na te elementy, które mogą stymulować organizowanie małych grup katechetycznych w parafii bądź też zredukować je. Co prawda, autorzy synodaliów wspominają o uwarunkowaniach duszpasterstwa w parafii, ale wprost nie wiążą ich z działalnością katechetyczną. Brakuje też wyraźnego wskazania, w jaki sposób można świeckich katechetów i kapłanów angażować w katechezę dorosłych. Autorzy jedynie sygnalizują problem większej aktywności zarówno duszpasterzy, jak i laikatu w duszpasterstwie parafialnym. Nie proponują też przykładowych materiałów i pomocy katechetycznych do spotkań formacyjnych. Przypuszcza się, iż zakładają korzystanie z ogólnodostępnych środków dydaktycznych, które mają zastosowanie w konkretnych ruchach czy wspólnotach eklezjalnych, np. w Ruchu Światło–Życie.

Ukazana przez synodalistów koncepcja katechezy dorosłych stanowi ważny punkt odniesienia dla praktyki duszpasterskiej. Wymaga zatem należącego zainte-

resowania i troski wszystkich odpowiedzialnych za katechezę w diecezji opolskiej, by wiara dorosłych przeżywana w duchu miłości Boga i człowieka rozwijała się w sposób ciągły i zmierzała w kierunku osiągnięcia dojrzałości chrześcijańskiej.

Adult catechesis in the light of the guidelines of The Ist Opole Diocese Synod

Summary

Adult catechesis belongs to current problems in the pastoral activity of the universal and local Church. The problems of this catechesis concentrate most of all on the possibilities of systematic development of adult's faith and their active engagement in the Church's activity. This article presents the idea of adult catechesis prepared by The Ist Opole Diocese Synod working in years 2002–2005. Not only has it shown and justified the need of adult catechesis but also depicted various opportunities to realize this catechesis in the form of pastoral catechesis in the parish. The realization of adult catechesis in the particular parish promotes the development of faith as well as it offers the possibility to engage in the Church's life.